

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (XXXVI.)

Panda veľká – národné zviera Číny (foto: J. Klinda)

„Mnoho dobrého som vykonal pre ľudí i pre zvieratá, pre vtáctvo i vodné živočích, hlavne som chránil ich život.“

(Zo skalného nápisu indického kráľa Ašóku, asi 273 – 232 prnl.)

Mnoho štátov tradične uznáva alebo si dokonca uzákoniť svoje národné zvieratá (cicavce) a národné vtáky, často ako symbol sily, šikovnosti, rozvahy alebo osobitosti. K takýmto určite patrí v Číne panda veľká (*Ailuropoda melanoleuca*), chránená pod trestom smrti. K silovým symbolom možno zaradiť v Bangladéši tigra džungľového (*Panthera tigris*), takto uznávaného aj v Severnej Kórei (*P. tigris sibirica*), v Brazílii jaguára amerického (*Panthera onca*), v Argentíne pumu americkú – kuguára (*Panthera concolor*), v Juhoafrickej republike bieleho leva púšťového (*Panthera leo*), v Kongu/Zaire leoparda škvrnitého (*Panthera pardus*), v Turecku vlka dravého (*Canis lupus*), v Rusku a Slovinsku medveďa hnedého (*Ursus arctos*). Symbolom sily a rozvahy sa stali aj slony indické/*Elephas maximus* (osobitne „drahocenný biely slon“ hastiratna/tib.langporinpoche/gadža/hastin/langchen v Indii, Barme, Laose, Thajsku, Tibete a na Srí Lanke) a niektoré druhy kopytníkov, napríklad v Bielorusku zubor hrivnatý (*Bison bonasus*), v Kambodži tur kuprej (*Bos sauveli*), v Bhutane tur takin (*Budorcas taxicolor tibetana*), vo Vietname divý byvol

Biely lev púšťový – štátne zviera JAR (foto: J. Klinda)

arni indický (*Bubalus arnee*), ktorého rohy dosahujú dĺžku až 150 cm. V Katare za národný symbol uznali dlhorožca belavého (*Oryx leucoryx*), na Cypre ovcu muflónovité (*Ovis orientalis*), v Pakistane kozu skrutkorohú (*Capra falconeri*), v Belize tapíra Bairdovho (*Tapirus Bairdi*). Ako symbol pracovitosti/usilovnosti sa národným zvieratom Kanady stal bobor kanadský (*Castor canadensis*); jej provincii Britská Kolumbia však medveď čierny (*Ursus americanus kermodei*), Alberta ovca kanadská (*Ovis canadensis*), Yukon jeleník virginský (*Odocoileus virginianus*). Medveďa čierneho si za svoj symbol vybrali aj americké štáty Nové Mexiko, Louisiana, Západná Virgínia a Alabama, väčšieho medveďa grizlyho (*Ursus horribilis*) Kalifornia a Montana, pumu americkú (*Felis concolor*) Florida, fretku mačkovitú (*Bassariscus astutus*) Arizona, vlka dravého východného (*Canis lupus lycaon*) Minnesota, kojota preriového (*Canis latrans*) Južná Dakota, lišku hrdzavú (*Vulpes vulpes*) Mississippi, rosomáka severského (*Gulo gulo*) Michigan, medvedíka čistotného – mývala (*Procyon lotor*) Tennessee, bobra kanadského (*Castor canadensis*) New York, jazveca amerického (*Taxidea taxus*) Wisconsin, vevericu sivú (*Sciurus carolinensis*) Severná Karolína, čipmuka východného (*Tamias striatus*) Kentucky, sýsľa washingtonského (*Spermophilus washingtoni*) Washington, pásavca deväťopáseho – armadilla (*Dasipus novemcinctus*) s netopierom – tadaridou guánovou (*Tadarida brasiliensis*) Texas, bizóna amerického (*Bison bison*) Kansas,

Gibraltársky makak magot

Oklahoma a Wyoming, ovcu kanadskú (*Ovis canadensis*) Colorado a Nevada, losa mokradňového (*Alces alces*) Aljaška a Maine, jeleňa lesného kanadského – wapiti (*Cervus elaphus canadensis/nelsoni*) Utah, jeleníka virginského (*Odocoileus virginianus*) Illinois, Vermont, Arkansas, Nebraska, Ohio, New Hampshire, Pennsylvánia, Južná Karolína. Pobrežné americké štáty k pozemským cicavcom pridali aj svoje reprezentatívne morské cicavce, napríklad veľrybu grónsku (*Balaena mysticetus*) Aljaška, veľrybca sivého (*Eschrichtus robustus*) spolu s tuleňom uškátcom kalifornským (*Zalophus californianus*) Kalifornia, veľrybu čiernu/biskajskú (*Eubalaena glacialis*) Georgia a Massachusetts, vráskavca dlhoplutvého – keporkaka (*Megaptera novaeangliae*) Hawaii, vorvaňa tuponosého (*Physeter macrocephalus*) Connecticut, kosatku dravú (*Orcinus orca*) Washington, delfína skákavého (*Tursiops truncatus*) Florida a Mississippi, lamantína

Medveď hnedý symbol Rusov a Slovincov, ale aj Berlína a Bernu širokonosého (*Trichechus manatus*) Florida a Portoriko. Eskimácka kanadská provincia Nunavut si do znaku ako štitonosčov zaviedla narvala jednorohého (*Monodon monoceros*) a soba polárneho – karibu (*Rangifer tarandus caribou*). Tak ako ostrovy Saint Kitts and Nevis symbolizuje opica mangabej chochlatý (*Cercocebus galeries*), tak dnes Gibraltár jediná voľne žijúca opica v Európe – makak magot (*Macaca sylvanus*), ktorú sem po druhej svetovej vojne opätovne doviezli z Maroka (5 párov) na podnet premiéra Winstona Churchilla s jeho poznámkou: „Kým tu budú opice, tak aj Briti.“

Veľmi dôsledne si vybrali svoje symbolické živočchy štáty Austrálskeho zväzu, napríklad Tasmánia diabla tasmánskeho (*Sarcophilus harrisi*), Nový Južný Wales vtákopyška podivného (*Ornithorhynchus anatinus*) a vtáka rybárika smeživého (*Dacelo novaeguineae*), Victoria vakovericu bezblanú (*Gymnodelidius leadbeateri*) a medárika žltého (*Lichenostomus melanops cassidix*), Južná Austrália vombata medvedovitého (*Vombatus ursinus*) a vrieskavca strakatého (*Gymnorhina tibicen leuconata*), Queensland koalú medvedíkovitú (*Phascolarctos cinereus*) a žeriava brolga (*Grus*

Slon indický predstavuje podobu hinduistického boha Ganéšu, ochrancu príbytkov (foto: J. Klinda)

Koala medvedikovitá – symbol Queenslandu

rubicunda), Západná Austrália mravcožrúta pásavého – *numbata* (*Myrmecobius fasciatus*) a labuť čiernu (*Cygnus atratus*), Severné teritórium kenguru červenú (*Macropus rufus*) a orla klinochvostého (*Aquila audax*).

Svoje symbolické vtáky má väčšina štátov na svete, ale aj každá provincia Kanady, všetky štáty USA a rôzne nižšie územnosprávne celky iných štátov (provincie Číny, prefektúry Japonska...). K „národným vtákom“ patria už okrem uvedených napríklad *dravce* – v Belgicku sokol myšiar (*Falco tinnunculus*), Maďarsku sokol rároh (*F. cherrug*), Indonézii orol jávsky (*Spizaetus bartelsi*), Filipínach opičiar veľkozobý (*Pitheophaga jefferyi*), Kazachstane orol skalný (*Aquila chrysaetos*); *labute* – v Dánsku labuť hrbozobá (*Cygnus olor*), Fínsku a japonskej prefektúre Shimane labuť spevavá (*C. bewickii*); *bociany* – v Nemecku, Litve a Bielorusku bocian biely (*Ciconia ciconia*) a japonskom Hyógo bocian východný (*C. boyciana*); *volavky* – v Botswane volavka chochlatá (*Bubulcus ibis*) spolu s krakľou dlhochvostou (*Coracias caudata*); *kačice* – v Gambii ostrožiarka strakatá (*Plectropterus gambensis*) spolu s krakľou kobaltovou (*Coracias cyanogaster*), v japonských prefektúrach Tottori a Yamagata kačica mandarínska (*Aix galericulata*); *ibisy* – v Lesothe ibis juhoatlantický (*Geronticus calvus*), čínskej provincii Shaanxi a japonskej prefektúre Niigata ibis japonský (*Nipponia nippon*); *pelikány* – v Rumunsku pelikán ružový

(*Pelecanus onocrotalus*), pakistanskom Sindhe pelikán sivý (*P. philippensis*) a Louisiane pelikán hnedý (*P. occidentalis*); *žuravy* – v Keni a Nigérii žurav korunkatý (*Baelearica pavonina*) a Rwande žurav kráľovský (*B. regulorum*); *žeriavy* – v japonskej prefektúre Yamaguchi žerjav čierny (*Grus monacha*), čínskej provincii Qinghai žerjav čiernokrý (*Grus nigricollis*), v prefektúre Hokkaidó a celej Číne žerjav čiernobiely/japonský (*Grus japonensis*) spolu s *bažantom ušatým* (*Crossoptilon auritum*); *bažanty* – v Japonsku bažant zelený (*Phasianus versicolor*), japonských prefektúrach Akita, Gunma a Miyazaki bažant mednatý (*Symaticus/Graphophasianus soemmeringii*), v čínskej provincii Shanxi bažant mandžuský (*Crossoptilon mantchuricum*) a Guangdong bažant strieborný (*Lophura nycthemera*), Gruzínsku, Južnej Dakote a japonskom Iwate bažant poľný (*Phasianus colchicus*), v Malajzii bažant malajský (*Polyplectron malacense*), v Myanmaru bažant pávi (*Polyplectron bicalcaratum*); *pávy* – v Indii, časti Iránu a pakistanskom Pandžabe páv korunkatý (*Pavo cristatus*); *kuropty* – v Pakistane kuropta čukar (*Alectoris chukar*), kanadskom Nunavute a japonských prefektúrach Toyama, Gifu a Nagano snehuľka horská (*Lagopus mutus*), Aljaške snehuľka kapcavá (*Lagopus lagopus*); *tukany* – v Belize tukan krátkozobý (*Ramphastos sulfuratus*); *trogóny* – v Malawi trogón horský (*Apaloderma vittatum*), Haiti trogón hispaniolský (*Temnotrogon roseigaster*), Kube trogón kubánsky – tocororo (*Priotelus temnurus*) spolu s kolibrikom zúnzuncito (*Mellisuga/Calypte helenae*); *kolibriky* – na Jamajke kolibriček červenozobý

(*Trochilus polytmus*); *drozdy* v Kostarike drozd Grayov (*Turdus grayi*), vo Švédsku drozd čierny (*T. merula*), v Turecku drozd červenokasť (*T. iliacus*), japonskom Fukui drozd Naumanov (*T. naumanni*), v amerických štátoch Michigan, Connecticut a Wisconsin drozd stahovavý (*T. migratorius*), Georgii drozdec červenokasť (*Toxostoma rufum*), Vermonte drozd škvrnitý (*Catharus guttatus*), Bangladéši šama stračia (*Copsychus saularis*), Brazílii drozd hrdzavobrušý (*Turdus rufigiventris*) spolu s klinochvostom guarouba (*Aratinga guarouba*); *papagáje* – v Hondurase amazón žltokrý (*Amazona auropalliata*), Saint Vincent a Grenadiny amazón guildingov (*Amazona guildingii*), Fidži lori golierový (*Phigys solitarius*); *krkavce* – v Bhutane a Yukone krkavec čierny (*Corvus corax*); *straky* – v Južnej Kórei a japonskej Sage straka čiernozobá (*Pica pica subsp. sericea*); *chrišteľe* – na ostrove Guam endemický chriateľ guamský kó kó (*Rallus owstoni*) a plodožer totot (*Ptilinopus roseicapilla*); *slávky* a *červienky* – v Iráne slávik krovínový (*Luscinia megarhynchos*), v prefektúrach Nara a Ehime červienka japonská (*Eriothacus akahige*), vo Veľkej Británii červienka obyčajná (*Eriothacus rubecula*); *hrdličky* – na Anquille a Britských Panenských ostrovoch hrdlička karibská (*Zenaida aurita*) a v japonskej Saitame hrdlička záhradná (*Streptopelia decaocto*); *čajky* – v Tokiu čajka smejičivá (*Larus ridibundus*), Kanagawa čajka sivá (*Larus canus*) a

Sokol rároh – národný vták Maďarska

Utahu čajka kalifornská (*L. californica*); *potáplice* – v Kanade a jej provincii Ontario, ako aj v americkom štáte Minnesota potáplica ľadová (*Gavia immer*), Hirošime potáplica štihlazobá (*G. stellata*); *sovy* v v Manitobe sova bradatá (*Strix nebulosa*), Alberte výr virginický (*Bubo virginianus*), Komi výr skalný (*B. bubo*), Quebecu belantundrová (*Nyctea scandiaca*); *sojky* – v Britskej Kolumbii sojka diadémová (*Cyanocitta stelleri*) a Prince Edward Island sojka modrá (*C. cristata*).

Za „národné vtáky“ sa považujú tiež: v Dominikánskej republike dúlus palmový (*Dulus dominicus*), Argentíne hrčiarik hrdzavý (*Furnarius rufus*), Uruguaji čibik čilský (*Vanellus chilensis*), Venezuele trupiál čiernohlavý (*Icterus icterus*), Bahrajne bylbyl bielolící (*Pycnonotus leucogenys*), Libérii bylbyl záhradný (*P. barbatus*), El Salvadore a Nikarague momot škoricovobrušý – guardabarranco (*Eumomota superciliosa*), Namíbií strakošovec čiernochrbtý (*Laniarius atrococcineus*), Luxembursku kráľíček zlatohlavý (*Regulus regulus*), Nórsku vodnár potochý (*Cinclus cinclus*), Lotyšsku trasochvost biely (*Motacilla alba*), Rakúsku a od 23. júla 1988 v Estónsku lastovička domová (*Hirundo rustica*),

Medvedík čistotný – symbol Tennessee

Jordánsku hýľ sinajský (*Carpodacus synoicus*), Grenade juritka granadská (*Leptotila wellsi*), Paraguaji zvonovec holokrý kotinga (*Procnias nudicollis*), Peru skalník andský (*Rupicola peruviana*), Filipínach rýžovník trojfarebný (*Lonchura malacca*), japonských prefektúrach Kumamoto a Ibaraki škvrnák japonský (*Alauda japonica*), prefektúre Mie kulík morský (*Charadrius alexandrinus*), dánskych Faererských ostrovoch lastúrniciar strakatý (*Haematopus ostralegus*), čínskom ostrove Hainan jarabica ostrovná (*Arborophila ardens*), na Taiwane straka belasá (*Urocissa caerulea*), na Havajských ostrovoch berniklu havajský (*Branta sandvicensis*) nazývanú nene, indonézscom ostrove Bali majna Rothschildova (*Leucopsar rothschildi*), filipínskych ostrovoch Bohol vlha čínska (*Oriolus chinensis*), Cebu nektárník štvorfarebný (*Dicaeum quadricolor*), Abra a Antique zoborožec kalaw (*Aceros Waldeni*).

Na viacerých ostrovoch ide o endemity, napríklad na Palauských ostrovoch o plodožera palauského (*Ptilinopus palewensis*), na Samoi o drontika zubkatého (*Didunculus strigirostris*) – manumea, na Portoriku o dľa portorického (*Melanerpes portoricensis*). Tak ako Francúzi (obdobne v Keni, Delaware a Rhode Island) považujú za svoj symbol galského kohúta (*Gallus gallus*), Maďari dropa fúzatého (*Otis tarda*) – kráľa Podunajskej nížiny (v logu štátnej ochrany prírody však zobrazili belušu veľkú/*Egretta alba*) tak, ako japonská prefektúra Tokushima. V roku 2008 v Izraeli za národného vtáka uznali dudka chochlatého veľkého (*Upupa epops major*) nazývaného Duchifat.

Viaceré americké štáty (Illinois, Indiana, Kentucky, Ohio, Virginia, Západná Virgínia, Severná Karolína) si vybrali sa svojho vtačieho reprezentanta pôsobivého kardinála červeného (*Cardinalis cardinalis*), iné – Washington, Iowa a New Jersey stehlíka zlatého (*Carduelis tristis*), Arkansas, Florida, Mississippi, Tennessee a Texas drozdca mnohohlasého (*Mimus polyglottos*), Severná Dakota, Montana, Oregon,

Drop fúzatý (foto: J. Chobot)

Nebraska, Kansas a Wyoming **trupáľa lúčneho** (*Sturnella neglecta*), New York a Missouri **salašníka modrochrútého** (*Sialia sialis*), Nevada a Idaho **salašníka vrchovského** (*Sialia currucoides*), Južná Karolína **orieška dlhochvostého** (*Thryothorus ludovicianus*), Arizona **orieška kaktusového** (*Campylorhynchus brunneicapillus*), Alabama **ďatla zlatého** (*Colaptes auratus*), Maryland **trupáľa vlhovitého** (*Icterus galbula*), New Hampshire **hýľa purpurového** (*Carpodacus purpureus*), New Mexiko **kukuľu zemnú** (*Geococcyx californianus*), Oklahoma **tyrana vidlochvostého** (*Thyrannus forficatus*), Massachusetts, Maine, ale aj kanadská provincia New Brunswick **sýkorku čiernotiapočkávu** (*Poecile/Parus atricapillus*). Viaceré kanadské provincie a americké štáty okrem vtákov a cicavcov si právne ustanovili alebo iným spôsobom určili reprezentantov aj z druhov plazov, rýb, motýľov, chrobákov, skamenelín a nerastov. Tak ako z rastlín vybrali osobitne druh pestovanej rastliny a druh voľne rastúcej rastliny, tak aj z cicavcov osobitne druh vodného cicavca a suchozemského

Znak kanadského Nunavutu

cicavca, prípadne aj typické hospodárske zviera. Na rozdiel od väčšiny štátov, Slovensko zatiaľ k takejto symbolike a hodnotovej diferenciácii, ktorá podporuje environmentálne zmysľovanie a výchovu, nepristúpilo a ani nezačalo uvažovať o takejto možnosti.

Vtáci – pradávny symbol voľnosti, túžby po poznaní a vzlietnutí, spojenia prírodných síl, odchodov a návratov, zmien environmentu, existencie a kolobehu života, ale aj krásy, vznešenosti a obetavosti, upútavali pozornosť človeka. Sokolie Hórovo oko dovidelo všade a na každého pod Slnkom už v starobylom Egypte, kde sokolov, ibisov, supov, volavky i lastovičky považovali za božské tvory, dokonca za prevtelených bohov alebo polobohov, prípadne v rámci animizmu duší zomretých (napr. **lastovička prídumová/Hirundo rustica**). Dominantné postavenie v panteóne bohov mali v podobe sokola, resp. človeka s hlavou sokola všetko vidiaci Hór/Horus (podľa neho asi prevzatý slovan-ský Chors, perzský Khors), po ňom takto zobrazovaný **ibis posvätný** (*Chreskiornis aethiopicus*) ako boh múdrosti Thowt, samica **supa bielochrútého** (*Gyps africanus*) ako bohyňa Nechbet, resp. Mut, statná ostrážitá oranžovosivá **volavka Goliášova** (*Ardea goliath*) ako posvätná Boinu/Ba/Bennu (znázorňovaná aj ako vták so ženskou hlavou) – asi predchodkyňa starogréckeho báneho fénixa/Phoenixa. Podľa V. knihy Tomáša z Chantimpré: De natura avium a predchádzajúcich diel, krásny zlatistý Fénix prilietal raz za 500 rokov z Arábie do Egypta, kde si sadol na horiacu hranicu v Slnčnom meste - Heliopole, aby sa opätovne zrodil z jej (svojho) popola, čím sa stal symbolom obnovujúceho sa života a zmŕtvychvstania (symbolizoval aj

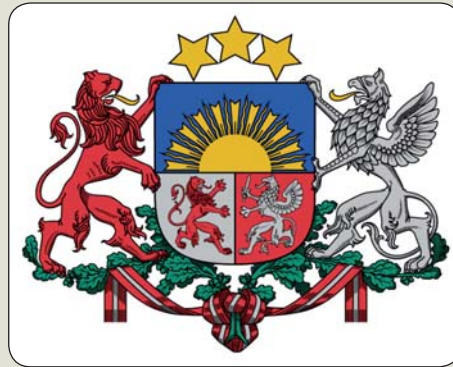
Garuda v štátnom znaku Indonézie (prípadne Thajska)

Ježiša Krista). Fénixovi sa značne podobal bájný rohatý Fragopan. Biely Charadrius/Caladrius, chovaný na kráľovských dvoroch, svojím pohľadom odnimal choroby, resp. ak od chorého odvrátil zrak, znamenalo to, že dotýčný zomrie. Šíriteľ dobrých skutkov Porfyrion (Auriphysius) čelil nástrahám Zeme – prírody (zobrazovali ho preto s rozštiepenou nohou) a zomrel pre neveru svojej družky. K dobrým bájnym vtákom pomáhajúcim človeku patrili aj Požierači kobyliek Seleucides/Zelenzidy. K najvýznamnejším pôvodcom všetkých týchto kultových prejavov patrili asi sumerský monštruózný vták IM.DU.GUD, akkadský Anzú, zobrazovaný niekedy s levou hlavou (v novoasýrskom období ako levodrak Asakk/Asag), ktorý ukradol EN.KI-mu tabuľky osudu, za čo ho Ninurta usmrtil a tabuľky mu odobral. Pôvodne IM.DU.GUD hniezdil v pohorí Zagros, neskoršie na posvätnom strome Halub, ktorý vysadila bohyňa IN.NA.NA v Uruku, pričom si ho osobitne uctíli. Samotnú IN.AN.NU (lštar/Eštar/Astarte) uvádzali ako dcéru najvyššieho boha ANA a okrídlenú bojovníčku – Pani nebies. Svojich bájných vtákov uctievali a uctievali aj dodnes aj iné národy, často v spojení s ich existenciou alebo štátotvornosťou. Medzi také patrí napríklad v Indonézii

Egyptský Hór v podobe sokola (foto: J. Klinda)

(aj v štátnom znaku) a Thajsku mýtický vták Garuda, v Uzbekistane Khumo/Chumo, v Japonsku Ho Oo/Pheng/Karura, v Číne Feng-Huang, v Nórsku Habrok/Salgfair. K nim sa radí aj židovský Bar Juchne, maďarský Turul, perzský Simurg/Simorgh/Senmurv, maorský Poua-Kai, človek s vtácou hlavou Mahekahe z Rapa Nui, alebo indiánke Idi, Tlanuwa, Adee, Heloha, Nunyanume... Hinduisti a budhisti považujú nepremožiteľného Garudu (tibetského Khjunga), ako syna Kášjapu a Vinaty, za pána vtákov Pakširádžu a za Sárparatiho – úhlavného nepriateľa hadov – nágov, zároveň za symbol búrkového (monzúnového) počasia (jediným jeho premožiteľom sa stal Višnu, ktorého potom nosil na svojich krídlach). Hinduistickým prejavom sily sa stal bájný vták Rukh/Roch, ktorý uniesol aj slona. V kombinácii orla s levom vznikla aj amfisténa (orololev) alebo ochranca na nebi a zemi – gryf (napríklad v znaku Lotyšska), prípadne okrídlený leopard (V znaku Tatarstanu). Gryf (Gryps/Noh) predstavoval okrídleného leva s hlavou orla, pôvodne strážcu pokladov (zlata a drahokamov) Skýthie. Podporovateľom umeleckej tvorivosti sa

Gryf v znaku Lotyšska

stal bájný okrídlený kôň Pegas/Pégasos (V Perzii okrídlený kozorožec), ktorého splodil Poseidón s gorgónou Medúzou. Z okrídlených poslov pohanských bohov (neskoršie v starovekom Grécku obľúbený Hermés zobrazovaný už len s okrídlenými sandálmi a okrídleným klobúkom petasos) sa stali anjeli, rozdelení do 9 chórův (podľa židovskej tradície do 10 chórův, vrátane oživených Ychiomov) – na prvej úrovni Serafíni, na druhej Cherubíni a Tróny, na tretej Panstvá, Sily a Mocnosti, na štvrtéj najnižšej Kniežatá, Archanjeli a radoví boží poslovia – Anjeli), ktorých opozitom sú už zvrhli „padlí anjeli“. Podľa židovskej *Kabaly* z 300 655 722 anjelov je až 133 306 668 zlých (záporne pôsobiacich, spôsobujúcich zlo) – padlých, ktorých po vzbure Všemohúci uvrhol do pekla, pričom sa z nich stali diabli/čerti, často zobrazovaní už s blanitými netopiermi krídlami. Podľa *Knihy Enochovej* a ďalších biblických textov (*Knihy jubilej*) zostúpilo najskôr na libanonskú horu prísahy Hermon už 200 anjelov (spomenutých v časti I. tohto seriálu): „A prihodilo sa to, že deti ľudských rodilo sa hodne, že v tých dobách narodili sa ich krásne a pôvabné dcéry. A anjeli, Deti nebies, uvideli ich a zatúžili po nich...“ Podľa biblických textov: „A stalo sa, že keď sa pozemšťania začali množiť na tvári Zeme, a dcéry rodili sa im, že synovia Elohim uvideli dcéry pozemšťanov, s ktorými sa mohli spájať.“ Dokonca u Lámecha vzniklo podozrenie, že aj jeho zvláštneho syna Noaha (Noe), ktorý neskoršie chodil s Elohim, mohla jeho žena Bat-Enoš splodiť s Nefilim/Strážcom/Pozorovateľom (egypt. NeTeR) ako synom ANAka.

„Fénix uletel, terasa osirela, len prúd Rieky plynie ďalej.“
(z básne Vystupujem na Terasu fénixa v Tšin-lingu, Li Po 701 – 762 n. l.)

RNDr. Jozef Klinda